

Ксенофонтів Сергій Саввич,
доктор медичних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ НА ПРОФІЛЬНІЙ КАФЕДРІ

У статті представлений узагальнюючий погляд на складові компоненти мотиваційних аспектів практичної підготовки і професійного навчання майбутнього фахівця на профільній кафедрі у формуванні його професійної компетенції. Обґрунтовано визначення реального відношення студента до практичної підготовки в процесі навчання як мотивованого шляху досягнення головної мети – отримання якісної освіти, що гарантує соціальні перспективи і професійну здатність. Наголошено на необхідності індивідуальної відповідальності у практичній підготовці майбутнього фахівця в установах і на професійно-навчальних виробничих базах університету як за розкладом занять, так само і у вільний від занять час. Підкреслено, що спрямовуючим компонентом мотивації є цілеспрямований мотиваційний вплив, що включає низку ситуацій, у межах яких і відбувається мотиваційний вплив як інструмент мотиваційного забезпечення професійного саморозвитку людини у навчально-професійній діяльності. Одним з головних чинників підвищення мотивації до навчання, любові до професії стає на сучасному рівні розвитку освіти високий кваліфікаційний рівень підготовки викладачів до занять зі студентами, де, в першу чергу, увага приділяється вивченню практичних навичок й умінь, фаховим розбором складних професійних випадків. З'ясовано, що студенти усвідомлюють вплив соціальної відповідальності на професійний саморозвиток, який виражається в бажанні активно впливати на ситуацію, у самопізнанні та у розумінні значущості роботи над собою, в організації цілеспрямованої роботи над власними особистісними якостями, у визначенні та аналізі власних потреб, а також у професійному становленні та усвідомленні можливостей власного впливу на середовище. Зроблено висновок, що найбільш вагомим мотиваційним компонентом практичної підготовки майбутнього фахівця у формуванні його професійної компетенції є діяльнісний компонент як інтегральне утворення, що характеризує особливості навчально-професійної діяльності. Удосконалення навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі потребує суттєвого посилення педагогічних впливів на мотиваційні складові професійного практичного навчання та виявлення протиріч подальшого професійного саморозвитку.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній фахівець, мотиваційні технології.

Постановка проблеми. Процес особистісно-професійного навчання є специфічно організованим дійством, при якому відбувається передача теоретичних знань та практичних навичок, умінь від викладача студенту з метою формування останнього як освіченої людини, а також виникає оптимізація розумового напруження студентів з ціллю формування фахового мислення, покращення умов для самостійного прийняття рішень [3,4]. Задля успішної підготовки висококваліфікованих спеціалістів необхідним є підвищення рівня навчально-методичної роботи, удосконалення ступенів мотиваційного та методологічного викладання дисципліни. Однак навіть найдосконаліша система освіти не може дати спеціалісту впевненості у повноті власних знань і умінь, продуманій послідовності дій по відношенню до продукту своєї професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі навчання у вищому навчальному закладі сила мотиву учіння із засвоєння обраної професії знижується, більшість студентів не мають мотивованої «звички» до постійної практичної й теоретичної професійної підготовки, що загалом відображає доволі низьку мотивацію до якісного навчання, недостатнє формування у них тягіння до постійного удосконалення, до безперервної професійної освіти. Цей факт знайшов своє відображення у багатьох дослідженнях [1, 2, 5]. Причинами такого явища дослідники називають незадовільні перспективи роботи або відсутність їх бачення, а крім того недоліки в організації навчального процесу. Тому мотивація, як створення умов у процесі учіння для усвідомлення майбутніми фахівцями стійкої позитивної професійної вмотивованості, потребує постійного вивчення на підставах загальної й, що головне,

особистісної мотивації учіння та освітньої діяльності в цілому.

Мета статті: узагальнити погляди на складові компоненти мотиваційних аспектів практичної підготовки та професійного навчання майбутнього фахівця на профільній кафедрі у подальшому стійкому формуванні його фахової компетенції.

Результати дослідження. З'ясувати мотиви оволодіння майбутньою професією можна, лише виявивши значущість для особистості усіх компонентів надто складної мотиваційної структури. Це дає можливість відокремити поняття мотиваційної напруги як суми елементів професійного саморозвитку, що зростає залежно від збільшення кількості таких елементів. Важливість аналізу мотиваційної структури особистості виявляється у вивченні саме професійного навчання. Професійна спрямованість, пізнавальна активність, прагматичність, соціальна та особиста престижність викликають у тих, хто оволодіває професією, визначений рівень певного ставлення до навчання взагалі та до різних навчальних предметів зокрема. Воно обумовлюється сталим усвідомленням важливості навчальної дисципліни для професійної підготовки, інтересом до певної галузі знань предмету як її частини, якістю викладання, мірою складності оволодіння навчальною дисципліною відповідно до здібностей, навіть відносинами з викладачем. Всі ці елементи мотиваційного процесу, вступаючи між собою у певні взаємозв'язки, можуть по різному впливати на професійне становлення.

Основою професійної підготовки студентів на профільній кафедрі є формування системи професійних навичок та практичних умінь відповідно до завдань програми навчання. Процес формування цих навичок

включав оволодіння фондом систематизованих знань, вільне оперування отриманими знаннями і використання їх у розв'язанні професійних задач. Аналіз найпоширеніших ситуацій взаємодії викладача та студента дав нам можливість виокремити певні сфери цілеспрямованих мотиваційних впливів. Вони пов'язані з відповідними елементами професійного саморозвитку. Водночас викладач, зацікавлений у ефективності своєї діяльності, підготовці кваліфікованого фахівця, природно звертається до цілісної системи мотивації, прагне до її активізації та підтримання мотиваційної напруги учня на належному рівні. Спрямовуючим компонентом мотивації є цілеспрямований мотиваційний вплив. Він концентрує силу і, водночас, вираженість позиції викладача у системі педагогічної взаємодії. Цей процес включає, по суті, низку ситуацій, у межах яких і відбувається мотиваційний вплив як інструмент мотиваційного забезпечення професійного саморозвитку людини у навчально-професійній діяльності. Тому сприяла низка факторів:

1. Високе навчальне навантаження не дає можливості зосередитися на одному предметі.

2. Студенти у своїй масі не спроможні зразу вибрати свою майбутню спеціалізацію, що позначається на мотивації до навчання взагалі.

3. Студенти, які зіткнулися з повсякденними труднощами практичного професійного процесу та низькою оплатою праці своїх старших товаришів, швидко втрачають мотивацію до навчання широкого спектра предметів, необхідних для розширення кола знань в опануванні своєї майбутньої спеціалізації. Одним з головних чинників підвищення мотивації до навчання, любові до професії стає, на сучасному рівні розвитку освіти, високий кваліфікаційний рівень підготовки викладачів до занять зі студентами, де в першу чергу увага приділяється вивченню практичних навичок й умінь, фаховим розбором складних професійних випадків.

Важливе значення при розробці таких занять ми приділяємо визначенню чіткого обсягу навчального матеріалу, структурі теоретичної і практичної частин, їх послідовності, підбору і постановці проблемних питань, практичних вправ, ситуаційних завдань. Вважаємо, що виклад навчального матеріалу у такій формі є доцільною педагогічною технологією при вивченні саме фахових предметів. Проведений аналіз найпоширеніших ситуацій освітньої взаємодії викладача та студента дав можливість виокремити певні сфери цілеспрямованих мотиваційних впливів. Вони суттєво пов'язані з відповідними елементами практичної підготовки та подальшого професійного саморозвитку і самовдосконалення. На наш погляд, векторній складовій практичної професійної підготовки, яка виявляється через формування та розвиток компетентності, через мотиваційні аспекти самонавчання та необхідність взаємодії з оточуючим світом, приділяється значно менше уваги від потрібного, а вирішення тактичних проблем, розв'язання наявних протиріч та перетворення програм життєдіяльності займають останні місця у самому процесі навчання.

3 метою деталізації усвідомленого розуміння студентами практичної професійної підготовки ми вибірково запропонували їм визначити чинники, що впливають на цей процес. Результати отриманих відповідей відображають таке

ранжування запропонованих чинників: 18,2% — самоорганізація, самореалізація — 17,8 %, задатки, схильності та самоосвіта — 15,8 %, самопізнання — 12,2 %. Самоконтролю, на подив, віддано менше десяти відсотків відповідей — 9,3 %. Самостійна мотивація, на думку студентів, впливає ще менше — 6,7 %, а потреба у саморозвитку серед запропонованих чинників займає одне з останніх місць, на неї припало 5,1 % відповідей. Студенти також вказали на недостатність цілеспрямованого впливу на саморозвиток майбутнього фахівця з боку педагогів-викладачів. Визначення реального ставлення студента до практичної підготовки цілісного навчання, як мотивованого шляху досягнення головної мети отримання якісної освіти, яка гарантує соціальні перспективи і професійну здатність, на наш погляд, можливо через призму особистої роботи у напрямку практичної підготовки в закладах та на професійно-учбових виробничих базах університету як за розкладом занять, так само й у вільний час. На жаль, 85 % респондентів не мають «звичок» щодо регулярного відвідування цих закладів.

Виявилось, що причини низької активності студентів щодо самостійної професійної позааудиторної роботи не пов'язані з недоліками в іншій складовій дидактичного процесу алгоритму керівництва навчанням, тобто організації навчально-методичного процесу. Головними методами навчання практичної підготовки вважаємо лекції з обов'язковою наочною демонстрацією тематичних мультимедійних презентацій (теки-слайди, які доповнюють вербальну інформацію, також є носіями пізнавальної інформації. Застосування технічних засобів навчання дає змогу збільшити обсяг матеріалу, який опановують студенти під час класичної лекції. Мультимедійна апаратура дає можливість подавати елементи лекцій у вигляді таблиць, карт, графіків, діаграм, ілюстрацій.), практичні заняття (монотематичні медійні виступи-повіді студентів, ситуаційно-ролеві завдання, тощо) у формі робочого місця, присутність студентів на практичних конференціях, заняття в тематичних гуртках, науково-дослідна робота, праця з фаховими підручниками, монографіями, Інтернетом, журналами з наступним обговоренням їх з викладачем.

Для оптимізації практичної підготовки було здійснено низку спроб з метою проведення можливого кількісного аналізу багатьох початкових чинників, включаючи визначення пізнавальних підходів (семіотика), які використовуються практичними фахівцями для вирішення важливих проблем, розробку тестових систем, підтримку прийняття рішень, які можуть виділяти найбільш важливий елемент у професійно-діяльнісному процесі, та застосування теорії ігор й теорії прийняття рішення щодо конкретного фахового питання.

Враховуючи те, що мотиваційні побудники професійної практичної підготовки відбуваються перш за все у навчально-професійній діяльності, нами було з'ясоване — студенти усвідомлюють вплив соціальної відповідальності на професійний саморозвиток, який виражається в бажанні активно впливати на ситуацію, у самопізнанні та у розумінні значущості роботи над собою, в організації цілеспрямованої роботи над власними особистісними якостями, у визначенні та аналізі власних потреб, а також у професійному становленні та усвідомленні можливостей власного впливу на середовище. Однак дійсність та реальні інші — студенти

вкрай недостатньо приділяють уваги регулярній самостійній позааудиторній практичній підготовці, отож наявний негативний вплив на формування професійної компетенції майбутнього фахівця. Підвищення мотивації щодо якісного навчання, на нашу думку, можливо за рахунок, по-перше, особистісно-творчого дотримання плану навчальної дисципліни; по-друге, ерудиції і педагогічної майстерності викладача, його професійного авторитету серед студентів; по-третє, обмінів студентів між вітчизняними та іноземними вищими навчальними закладами, що є більш доступним в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Найбільш вагомим мотиваційним компонентом практичної

підготовки майбутнього фахівця у формуванні його професійної компетенції є діяльнісний компонент як інтегральне утворення, що характеризує особливості навчально-професійної діяльності. Удосконалення навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі потребує суттєвого посилення педагогічних впливів на мотиваційні складові професійного практичного навчання та виявлення протиріч подальшого професійного саморозвитку.

Перспективами подальших досліджень є удосконалення форм і методів організації самостійної роботи, створення мультимедійного забезпечення навчальних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Болгаріна В.С. Вивчення мотивації умінь засобами педагогічної соціології / В.С. Болгаріна, Л.И. Гуменюк // Педагогіка і психологія. — 1997. — № 4. — С. 7—14.
2. Бордовская Н.В. Педагогіка / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. — СПб.: Питер, 2000. — 304 с.
3. Козак Т.М. Педагогічна співтворчість викладача і студентів в рамках кредитно-модульної системи організації навчального процесу // Розвиток наукових досліджень-2005: Матер. міжнар. науково-практ. конф. - Полтава, 2005. Т. 5. - С. 42-44.
4. Підаєв А.Е. Болонський процес в Європі / А.Е. Підаєв, В.Г. Перевертій. - Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2004.- 190 с.
5. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / А.І. Кузьмінський - К.: Знання, 2005. — 486 с.

В роботі представлено обобщающий взгляд на составные компоненты мотивационных аспектов практической подготовки и профессионального обучения будущего специалиста на профильной кафедре в формировании его профессиональной компетенции. Определение реального отношения студента к практической подготовке в процессе учения, как мотивированного пути достижения главной цели - получения качественного образования, которое гарантирует социальные перспективы и профессиональную способность, возможно через призму личной работы в направлении практической подготовки в учреждениях и на профессионально-учебных производственных базах университета как по расписанию занятий, так же и в свободное от занятий время.

Ключевые слова: мотивации, практическая подготовка, учебно-педагогический процесс.

This paper presents a synthesis view of the constituent components of the motivational aspects of practical and vocational training of the future professional in the specialized departments in the process of formation of his own professional competence. Determination of the real relation of the student to the practical training in the process of education as motivating way of achievement the main goal - a quality education that ensures social perspectives and professional ability, which is possible through the prism of personal work in the direction of practical training in higher educational establishments and vocational training industrial bases in curriculum and extra curriculum time.

Key words: motivation, practical training, educational and training process.

УДК 378

Кудикіна Надія Василівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут педагогіки Національної
Академії педагогічних наук України
Романенко Катерина Анатоліївна,
викладач кафедри початкової освіти,
Педагогічний інститут Київського
університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В статті висвітлюються теоретичні основи моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи на основі реалізації ідеї суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та студента в контексті професійної підготовки вчителя. Пропонується модель означеного процесу, що презентується як бінарна та багатокomпонентна. Наголошується, що реалізація запропонованої моделі передбачає сформованість у викладачів готовності до здійснення навчальної діяльності на суб'єкт, суб'єктних засадах.

Ключові слова: моделювання, професійна компетентність майбутніх учителів початкової школи, суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладача та студента.